

Halina Bartwicka

Gatunki mowy a język kobiet
(na przykładzie języka rosyjskiego)

Współczesna lingwistyka antropocentryczna zajmuje się badaniami zmierzającymi do stworzenia typologii człowieka mówiącego, zdolnego odzwierciedlać osobliwe cechy zachowania językowego poszczególnych grup ze względu na płeć, wiek, środowisko społeczne czy rodzinne (zob. Lakoff 1980, Handke 1990, 1994, 1995, Walczak 1994, Mazan 1994, Рытникова 1997, Седов 1996).

Znaczące miejsce wśród badań antropocentrycznych zajmuje język kobiecy. Jest to niezwykle ciekawe zjawisko socjo- i psycholingwistyczne. Odzwierciedla się w nim osobowość kobiet, ich cechy charakteru, w niemałym stopniu także temperament. Na kształt języka kobiecego mają ponadto wpływ takie czynniki, jak: wiek, zawód, stosunki panujące między uczestnikami aktu komunikacji, sytuacja, w jakiej odbywa się rozmowa. Specyficzne cechy języka kobiet najbardziej wyraziście przejawiają się w kontaktach codziennych, prywatnych, nieoficjalnych, towarzysko-rodzinnych. Wtedy właśnie jest to język najbardziej swobodny, niepoddawany rygorom normatywnym ani konwenansom. Ma on wiele cech wspólnych z językiem potocznym, zatem styl kobiecy traktuję jako podsystem kolokwialnej odmiany języka potocznego.

Jednym ze sposobów przedstawienia języka kobiecego może być – jak sądzę – analiza jego funkcjonowania w wybranych gatunkach mowy potocznej. Tworząc konkretne teksty, nadawca – jak wiadomo – posługuje się określonym zasobem środków słownych, a także wykorzystuje odpowiednie schematy, szablony budowania owych tekstów. Oczywiście pozostaje spora przestrzeń pozwalająca na jednostkowe działania, na indywidualne operowanie materiałem leksykalnym, na kreatywność językową, która chyba najbardziej wyraziście przejawia się w swobodnych, spontanicznych aktach komunikacji

językowej. W toku codziennej rozmowy członków rodziny, przyjaciółek, sąsiadek, dobrych znajomych z pełną swobodą przejawia się idiolekt kobiety.

Badania gatunków mowy prowadzone są już od dość dawna, szczególnie intensywnie rozwijają się w ostatnim ćwierćwieczu. Istnieje bogata literatura na ten temat (zob. np.: Wierzbicka 1973, 1983, Pisarkowa 1976, Mazur 1986, Шмелева 1992, 1995, 1997, Gajda 1991, Marcjanik 1993, 1997, 2001, Федосюк 1993, 1996, 1997, Богин 1997, Деметьев, Седов 1996, 1998, 1999). W pracach tych podejmowane są takie problemy, jak: identyfikacja gatunków mowy, ich typologia, określenie cech konstytutywnych, materiał leksykalny gatunków mowy, społeczno-kulturowy kontekst ich funkcjonowania, a także omawiane są konkretne gatunki wypowiedzi. Różni badacze próbowali także sformułować definicję tego ciekawego obiektu lingwistyki. Bardzo zwarte, przejrzyste określenie tego pojęcia zaproponował S. Gajda, który gatunek tekstu (wypowiedzi) definiuje jako

„kulturowo i historycznie ukształtowany, ujęty w społeczne konwencje sposób językowego komunikowania się; wzorzec organizacji tekstu” (Gajda 1991: 68).

Opierając się na teorii aktów mowy Austina-Searle’a, badacz ten dzieli gatunki na proste i złożone. Te pierwsze odpowiadają typom aktów illokucyjnych (*groźba, obietnica, odmowa, przysięga, pytanie, rada, ślubowanie, zaproszenie*), drugie – skonwencjonalizowanym zespołom aktów (np. *rozmowa*).

Zróżnicowanie zachowań językowych człowieka zgodnie z wymogami określonego gatunku mowy zależy od strategii i taktyki działalności językowej (zob. Седов 1996). Wybór strategii i taktyki nie jest przypadkowy, zawsze jest ściśle powiązany z intencją mówiącego. Pod pojęciem strategii wypowiedzi w danym gatunku rozumiem ogólne zasady tworzenia tekstu, jakimi kieruje się mówiący w procesie aktu komunikacji, taktyka zaś to różnego rodzaju drobne zabiegi pozwalające mówiącemu modulować przebieg rozmowy zgodnie z postawionym celem. Czynnikiem, które wpływają na wybór strategii i taktyki wypowiedzi, są dyspozycje psychiczne, kompetencja językowa mówiącego, temat rozmowy, role społeczne uczestników dialogu, ich wzajemne stosunki, wymogi etykiety językowej. Do najczęściej występujących gatunków mowy potocznej zaliczyć należy: *blaganie, komplement, klótnię, obietnicę, odmowę, odpowiedź, powitanie, pożegnanie, prośbę, pytanie, wymówkę, zapewnienie, zawiadomienie*.

Niżej omówię cechy rosyjskiego języka kobiecego na przykładzie trzech prostych gatunków mowy, takich jak: *komplement, prośba, wymówka*, oraz dwóch gatunków złożonych: *rozmowy i klótni*.

Komplement związany jest ze strategią kurtuazji, taktyka zaś zależy od ściśle określonego kontekstu językowego i pozajęzykowego. W gatunku tym zaznacza się widoczna dwoistość postaw; wypowiadając komplement, kobieta przyjmuje taktykę pełnej aprobaty wobec adresata, dużej sympatii, uprzejmości, nawet pochlebstwa, wykazuje skłonności do przesady. Istnieje grupa przymiotników wyrażających podziw, które należą przede wszystkim do języka kobiet, uważa się bowiem, że mają one szczególne skłonności do przesadnych ocen: *божественный, восхитительный, дивный, обалденный, превосходный, сногшибательный, умопомрачительный, чудный*. Pochwała bywa wyraźnie ekspresywna:

*Ты гений, такую сногшибательную кофту сделала из ничего;
С твоей фантастической работоспособностью тебя никто не переплюнет;
Со своими кулинарными умениями ты можешь прямо в Версаль подаваться;
У вас изумительный цвет глаз, редчайший сапфино-синий;
Ой, брошь просто чудо, шик! Очень идет к твоему туалету¹.*

Reagując natomiast na komplement, kobieta stara się umniejszać własną wartość², jest bardzo powściągliwa w reakcjach, stosuje taktykę bagatelizowania słów, niekiedy taktykę fałszywej skromności, odpowiada żartobliwie, stosuje autoironię, w celu jej wyrażenia w zaskakujący sposób przeciwstawia cechy opisywanego obiektu czy wypacza intencje mówiącego:

*– У тебя замечательная фигура. – Да, хоть в балет поступай;
– У тебя прекрасный голос, настолько прекрасный... – Что отсутствие слуха почти незаметно;
– Ты замечательно поешь. – Медведь только на одно ухо наступил, второе не добавил;
– Зубы у тебя восхитительные. – Прямо в Голливуд отправляйся;*

¹ Ilustracje prostych gatunków mowy pochodzą z różnych źródeł: z filmów, programów telewizyjnych, czasopism, są to także zapisy wypowiedzi ustnych. Bezpośrednio po przykładach nie podaję źródła, uważam bowiem, że są to frazy, które mogą występować (powtarzać się) w aktach komunikacji wielu kobiet obdarzonych żywym temperamentem i silnie rozwiniętą uczuciowością. Są więc typowe i powszechne w rosyjskim języku kobiecym.

² Na podobne zachowania językowe Polaków zwraca uwagę M. Marcjanik, por.: „Polakowi wręcz nie wypada zgodzić się z pozytywną opinią na jego temat [...], wypowiedzianą przez partnera. Adresowane do niego akty dodatniego wartościowania replikuje więc za pomocą realizujących omawianą zasadę aktów eksponujących wartości negatywne, a przynajmniej za pomocą aktów wyrażających grzecznościowe dystansowanie się” (Marcjanik 1997: 273). Autorka podkreśla, że dotyczy to zwłaszcza reakcji językowych kobiet.

– Ноги у тебя – умереть можно, я страстно желал умереть, обняв твои коленки. – Ноги как ноги. Ничего особенного, не кривые, и на том спасибо.

Należy podkreślić, że we współczesnym społeczeństwie rosyjskim przyjęła się szczególna reakcja kobiet na komplement; nie jest nią podziękowanie, a negacja, objaśnianie sytuacji, która wyzwała komplementy, a nawet pewna forma usprawiedliwiania się:

*– Вы прекрасно выглядите. – Да уж прямо, под глазами синяки с полтарелки;
– Какая у тебя в квартире чистота! – Да брось ты, какая там чистота, полы месяц не мыты;
– У тебя очень стройная фигура. – Ну да, совсем некогда за собой следить.*

Jak ilustrują powyższe przykłady, odpowiedzią na komplement są zazwyczaj lapidarne, dowcipne repliki, których zadaniem jest zneutralizowanie pozytywnego tonu pochwały.

Prośba. Wyrażając ją, nadawca stosuje strategię uprzejmości, grzecznego zachowania się. Celem komunikacyjnym mówiącego jest zwrócenie się do adresata z określonym życzeniem i wywarcie wpływu, by zechciał je spełnić. Mogą być różne sposoby wpływania na kogoś, by zrobił to, na czym zależy mówiącemu. Taktyka prośby związana jest z wagą przedmiotu owej prośby. Należy ona do aktów językowego *savoir vivre*'u. Na ogół uważa się, że kobiety są grzeczniejsze w kontaktach z innymi i delikatniejsze w sposobie formułowania prośby. Częściej wyrażają ją w sposób pośredni; w kontaktach koleżeńskich, a tym bardziej oficjalnych, starają się unikać polecenia czy stanowczego żądania:

Вы не могли бы приготовить коротенький отчет; Если вам нетрудно, оставьте, пожалуйста, сборник на кафедре; А вы не скажете, кто у них читает французскую литературу?

W sytuacji prośby wyrażanej w warunkach kontaktów rodzinnych, prywatnych, przyjacielskich zmienia się taktyka oraz repertuar językowy tego gatunku mowy. Prośba może być wyrażona delikatnie, z zastosowaniem aluzji:

*Надо бы грибы почистить;
Не мешало бы вымыть окна;
Пол бы подмести.*

W spontanicznym dialogu przyjacielskim mówiący stosuje taktykę wzmożonego, emocjonalnego oddziaływania na rozmówcę. W tym celu kobieta często wykorzystuje środki hiperboli:

*Ну иди к Валерке, помоги парню, век буду тебе благодарна;
Отнеси лекарства Варваре Михайловне, очень тебя прошу, по гроб
жизни не забуду.*

W takiej sytuacji na prośbę nakładają się elementy innej formy wypowiedzi – wdzięczności. Kobiety, odznaczające się dużą emocjonalnością, w określonych sytuacjach intensyfikują swoją prośbę poprzez stosowanie szeregu wyrażen w jednym ciągu komunikacyjnym:

Поддержки завтра Анечку. Очень тебя прошу! Очень нужно!

Generalnie uważa się, że kobiety zwracają się z prośbą częściej i chętniej, postrzegają to jako sposób tworzenia odpowiedniego klimatu stosunków w grupie, potwierdzenia w niej bliskich więzi.

„Akt prośby – pisze M. Marcjanik – należy do często występujących w werbalnych interakcjach (w różnych ich fazach) aktów grzecznościowych. Wynika to z łączącej członków grupy społecznej zasady współdziałania, polegającej między innymi na tym, że ludzie (zwłaszcza kobiety) chętnie zwracają się do swoich partnerów [...] o wykonanie przez nich różnych, na ogół drobnych czynności” (Marcjanik 1997: 158).

Prośby należą do aktów typu dyrektywnego, w języku kobiecym przybierają postać subtelnego oddziaływania na rozmówcę, stanowią bogaty, zróżnicowany repertuar środków słownych, nierzadko wspieranych odpowiednim gestem czy mimiką.

Wymówka. Ten gatunek mowy należałoby połączyć z innym, jakim jest zarzut, gdyż obydwie mają bardzo wiele cech wspólnych, często trudno je rozgraniczyć. Strategia stosowana przy realizacji tych gatunków wypowiedzi to zmierzanie do sprawienia adresatowi przykrości, ale także wyrażenia pretensji, oskarżenia, w efekcie zaś dążenie do poprawy czyjegoś postępowania, do właściwego ukierunkowania danej osoby pod względem norm życia w rodzinie, w społeczeństwie. Nadawca stosuje taktykę wyładowania swoich emocji oraz pouczenia, chce zdenerwować, rozdrażnić adresata, by osiągnąć zamierzony cel. Wzburzenie adresata jest potrzebne nadawcy w celu wywołania określonego stanu psychicznego. Cechą charakterystyczną tak stosowanej taktyki jest przesada. Mówiący wykorzystuje różnego rodzaju leksykę oceniającą. Do repertuaru środków oceniających w języku kobiet należą wyrazy, w których ocena emocjonalna nie jest związana z denotatywnym semem wartościującym, np.: *вечно, всегда, сроду, никогда, ничего, постоянно*, por.:

Ты вечно опаздываешь; Сроду у тебя нет ручки; Постоянно теряешь перчатки; На тебя никогда нельзя положиться; Ты всегда пачкаешь зеркало зубной пастой; Ты ничего обо мне не знаешь и знать не хочешь; Почему вы все считаете меня принцессой на горошине.

W formułowaniu wymówki niekiedy wykorzystuje się gramatyczne środki przesady:

*Сам валяешься на диване, а я тебе вечно супы подавай;
Квартира не убрана, а тут спокойно чаи распивают.*

Rozmowa to przykład złożonego gatunku wypowiedzi:

„Ma się tu do czynienia zazwyczaj z zespołem niejednorodnych aktów, z których każdy w globalnej czynności ma swoją funkcję i miejsce, por. przywitanie w rozmowie” (Gajda 1991: 73).

W życiu codziennym rozmowa zajmuje centralną pozycję wśród gatunków mowy, przy czym w kontaktach spontanicznych, przyjacielskich, poufnych dla kobiet charakterystyczna jest pewna odmiana rozmowy, którą określiłabym jako *gadanie* (rosyjska *болтовня*). Gatunek złożony, jak zaznaczyłam wyżej, to zespół niejednorodnych aktów mownych. Tak więc na *gadanie* składają się takie proste gatunki, jak np. *obietnica, odmowa, pochwała, przysięganie, pytanie, rada, skarga, wątplenie, zobowiązanie*. *Gadanie* wyróżnia ważna cecha – jest to akt komunikacji realizowany dla samej komunikacji. To rozmowa lekka, swobodna, często powierzchowna, rozmówcy zazwyczaj nie zagłębiają się w istotę poruszanych spraw, żartują, łatwo przeskakują z tematu na temat, przy czym nadawca często nie wie, o czym będzie mówił za chwilę:

*В санаторий поедем, когда от старости заболеем и ноги протянем.
Уже поздно будет. В катафалке в санаторий не возят.
Куда делись три тысячи рублей? Как корова языком слизнула. Опять острая финансовая недостаточность и денежная непроходимость!
Три тысячи! Бешеные деньги! Машину можно было бы купить! А ты все профукала! Не весь век на Севере жить будете! Надо экономить, откладывать на возвращение. Сама говорила, все так делают. Обещай начать новую жизнь. Я тоже начну! Я брошу курить, а ты бросишь...
Только не мужа!
Ты бросишь транжирить (Нестерова)³.*

³ Ilustracje złożonych gatunków mowy pochodzą z utworów literatury masowej dla kobiet. W nawiasie podaję nazwisko autora, dokładne dane bibliograficzne przytaczam na końcu artykułu.

Gadanie jako gatunek mowy cechuje bogactwo słownictwa ekspresywnego. Nierzadko w niedużym tekście występuje nagromadzenie różnorodnych wyrazistych jednostek leksykalnych, np.: frazeologizmów, okazjonalizmów, epitetów, metafor, porównań. Język kobiet cechuje duża koncentracja wszelkich tego rodzaju ozdobników. Jednym z ważnych wyróżników *gadania* jest stosowanie przez kobiety przerywników niezwiązanych z tematem rozmowy, typu: *ой, я не о том; посмотри, как свернулся калачиком* (o dziecku); *вон смотри, белочка скачет, рыженькая*. Częstym zabiegiem jest taktyka antypochwały, zwłaszcza wobec siebie i swoich najbliższych – męża i dzieci:

*Мой мужик пальцем о палец не ударит.
А у моего и вода может пригореть;
Что у Лешу? – Ты бы посмотрела, что творится в его комнате,
балбес один раз в год убирает;
Наш архаровец десять минут готовит уроки, а потом как уткнется
в компьютер.*

Kłótnia. To złożony gatunek, na który składają się takie proste gatunki mowy, jak: *potępienie, groźba, pogrożka, zarzut, oskarżenie*. Wybucho zazwyczaj nieoczekiwane, jej podstawą bywa rozdrażnienie spowodowane poprzedzającym kłótnię konfliktem. Przyczyny kłótni mogą być różne, od banalnych, o byle drobiazg, do poważnych, dotyczących stosunku do fundamentalnych norm czy zasad postępowania. Strategia kłótni wybierana jest nieświadomie. Jej mechanizm polega na rozładowaniu napięcia, stresu, zatem taktyka prowadzenia ostrej zazwyczaj wymiany zdań między uczestnikami kłótni zmierza do obrony swojej pozycji. W zachowaniach kobiet w czasie kłótni dominuje chęć udowodnienia doniosłości problemu oraz obrony równorzędnej pozycji w sporze. Realizacji tego celu służą wstawki słowne typu: *Дай сказать!, Я еще не кончила!, Не называй меня деткой!, Не делай из меня идиотку!, Я еще не в маразме!, Ну, конечно, все дураки, а ты у нас самый умный!, Слава Богу, я еще соображаю*. Czasem są to repliki niemal neutralne, służące jedynie obniżeniu temperatury kłótni: *А может сначала куртку повесишь?, Ты куда в ботинках по ковру?*

Typową cechą zachowania kobiet w czasie kłótni jest stopniowe rozszerzanie tematyki sporu. Kłótnia zaczyna się od drobiazgu, następnie pojawiają się zarzuty bardziej znaczące, by wreszcie dać upust swej dezaprobacie z powodów najwyższej wagi. Ilustracją takiej sytuacji jest niżej przytoczona kłótnia matki z córką (Дашкова 2000):

*Что ты здесь накрутила? Не могла нормально завязать? Ты хоть позавтракать успела?
Я не хочу есть.*

А в голодный обморок хочешь хлопнуться, ко всем радостям? Тоже мне, декабристка, жена ссыльнокаторжного. И нечего на меня так смотреть. Иди, возьми там сыру в холодильнике, бутерброд себе сделай. Деньги, деньги... Больные вы все, честное слово. Вот и сейчас наверняка у тебя только и крутятся в голове суммы с нулями. Ты о другом должна думать. Ты должна, наконец, сделать серьезные выводы. У тебя сын растет.

Какие выводы, мама?

Самые серьезные, Наташа. Самые серьезные. С кем ты живешь? Как ты живешь? Ты посмотри, какие люди окружают твоего мужа. – Наталья, у тебя губы дрожат, ты посмотри на себя в зеркало, на кого ты похожа.

Ну что ты меня все пилишь? И так тошно.

Często stosowaną przez kobiety taktyką w czasie kłótni jest dokuczanie drugiej osobie za pomocą ironiczných, złośliwych uwag: *ну что ж, будешь защищать своего драгоценного муженька; это все твоя семейка; на мамочку свою посмотри; тащишь свою идиотскую работу на дом, как будто тебе нечего делать; не надо так кричать, мы не глухие; американских фильмов насмотрелась; ты придираешься к словам; на одно слово у тебя десять i podobne.*

Przedstawione wyżej cechy języka kobiecego na przykładzie wybranych gatunków mowy należy traktować nie jak niezachwiane zasady, lecz raczej jako tendencje do używania określonych form i zwrotów. Język kobiet uznaje się za bardzo emocjonalny, zatem cechuje go rozbudowana sfera słownictwa ekspresywnego, ocenie wyraźnie towarzyszy czynnik subiektywny, co związane jest z psychologicznym portretem kobiety.

Źródła materiału

Дашкова П., 2000: *Эфирное время*, Москва.

Нестерова Н., 2005: *Бабушка на сносях*, Москва.

Bibliografia

Gajda S., 1991: *Gatunki wypowiedzi potocznych*, [w:] *Język potoczny jako przedmiot badań językoznawczych*, red. S. Gajda, Z. Adamiszyn, Opole, s. 67-74.

Handke K., 1990: *Styl kobiecy we współczesnej polszczyźnie kolokwialnej*, [w:] *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, t. 26, Warszawa, s. 5-24.

Handke K., 1994: *Język a determinanty płci*, [w:] *Język a kultura*, IX. *Płeć w języku i kulturze*, red. J. Anusiewicz, K. Handke, Wrocław, s. 15-29.

Handke K., 1995: *Polski język familijny*, Warszawa.

- Lakoff R., 1980: *Język a sytuacja kobiety*, [w:] *Język w świetle nauki*, red. B. Stanosz, Warszawa, s. 239-260.
- Marcjanik M., 1993: *Etykieta językowa*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. 2. *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Wrocław, s. 271-281.
- Marcjanik M., 1997: *Polska grzeczność językowa*, Kielce.
- Marcjanik M., 2001: *W kręgu grzeczności. Wybór prac z zakresu polskiej etykiety językowej*, Kielce.
- Mazur J., 1986: *Organizacja tekstu potocznego na przykładzie języka polskiego i rosyjskiego*, Lublin.
- Mazan D., 1994: *Nierównouprawnienie płci w etykiecie. Na materiale korespondencji prywatnej*, [w:] *Język a kultura*, IX. *Płeć w języku i kulturze*, red. J. Anusiewicz, K. Handke, Wrocław, s. 173-179.
- Pisarkowa K., 1976: *Pragmatyczne spojrzenie na akt mowy*, „Polonica”, s. 265-279.
- Walczak B., 1994: *Polszczyzna kobiet – prolegomena historyczne*, [w:] *Język a kultura*, IX. *Płeć w języku i kulturze*, red. J. Anusiewicz, K. Handke, Wrocław, s. 85-96.
- Wierzbicka A., 1973: *Akty mowy*, [w:] *Semiotyka i struktura tekstu*, red. M. R. Mayenowa, Wrocław, s. 103-114.
- Wierzbicka A., 1983: *Genry mowy*, [w:] *Tekst i zdanie*, red. T. Dobrzyńska, E. Janus, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, s. 125-137.
- Богин Г. И., 1997: *Речевой жанр как средство индивидуации*, [в:] *Жанры речи*, Саратов, с. 12-22.
- Дементьев В. В., Седов К. Ф., 1998: *Социопрагматический аспект теории речевых жанров*, Саратов.
- Рытникова Я. Т., 1997: *Семейная беседа как жанр повседневного речевого общения*, [в:] *Жанры речи*, Саратов, с. 177-188.
- Седов К. Ф., 1996: *Типы языковых личностей и стратегии речевого поведения (о риторике бытового конфликта)*, „Вопросы стилистики”, вып. 26. *Язык и человек*, Саратов, с. 8-14.
- Седов К. Ф., 1998: *Коммуникативные стратегии дискурсивного поведения и становление языковой личности*, [в:] *Языковая личность: социолингвистические и эмотивные аспекты*, Волгоград, Саратов.
- Седов К. Ф., 1999: *О жанровой природе дискурсивного мышления языковой личности*, [в:] *Жанры речи 2*, Саратов, с. 13-26.
- Федосюк М. Ю., 1993: *Стиль ссоры*, „Русская речь”, № 5, с. 14-19.
- Федосюк М. Ю., 1996: *Комплексные жанры разговорной речи: „утешение”, „убеждение” и „уговоры”*, [в:] *Русская разговорная речь как явление городской культуры*, Екатеринбург.
- Федосюк М. Ю., 1997: *Исследование средств речевого воздействия и теория жанров речи*, [в:] *Жанры речи*, Саратов, с. 66-88.
- Шмелева Т. В., 1992: *Повседневная речь как лингвистический объект*, *Русистика сегодня*, Москва, с. 12-13.
- Шмелева Т. В., 1995: *Жечевой жанр: опыт общепилологического осмысления*, „Collegium”, № 1-2, с. 57-65.
- Шмелева Т. В., 1997: *Модель речевого жанра*, *Жанры речи*, Саратов, с. 88-98.

Summary

The feminine style of speech is most clearly seen in everyday private, social, and family contacts. One of the methods of the presentation of the feminine language features is the analysis of the way this language functions in the chosen colloquial speech genres. The article discusses women's linguistic behaviour reflected in three simple speech genres: *compliment*, *request*, *excuse*, and two complex ones: *talk and quarrel*, in connection with the choice of an appropriate strategy and tactics of linguistic activity.

Halina Bartwicka, dr hab. nauk humanistycznych, prof. nadzw. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, kierownik Zakładu Lingwistyki Stosowanej. Zainteresowania naukowe: język potoczny, semantyka leksykalna, leksykografia dwujęzyczna, teoria przekładu. Najważniejsze publikacje: *Rosyjski język potoczny. Słownictwo*. Bydgoszcz 2000; *Krytycznie o sposobie prezentacji leksyki w „Wielkim słowniku polsko-rosyjskim”*, [w:] A. Bogusławski, J. Mędelska (red.): *Współczesny język polski i rosyjski. Konfrontacja przekładowa*. Warszawa 1997; we współautorstwie: J. Wawrzyńczyk (red. naczelny): *Wielki słownik rosyjsko-polski z kluczem polsko-rosyjskim*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004; J. Wawrzyńczyk (red. naczelny): *Wielki słownik polsko-rosyjski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.